

gaan geven, maar tegelijkertijd moet je begrijpen dat dit soort processen tijd nodig hebben. Als wij een slecht geschreven aanvraag binnen krijgen, gaan we een gesprek aan. Bovendien bieden we financiële ondersteuning via een gemeentelijke instelling van accountants, die met iemand de begroting doorneemt. We proberen ook iets te doen aan kennisverschaffing en begeleiding.

Gebeurt dit al goed genoeg?

Ik vind nog van niet. Het is echt nog heel onprofessioneel. Maar dat is ook een ontwikkeling. De cultuurnota is ook zo iets. Die was er bijna op geschreven alsof er een heel aanbod klaar stond en er professionaliteit in huis was, maar die moet echt nog gekweekt worden. Er moeten voornamelijk investeringen komen in educatie en ontwikkeling, waarvan je waarschijnlijk over vijf à tien jaar pas de eerste uitkomsten krijgt.

Wat je ook merkt is dat jonge mensen binnen die migrantengroepen rechten gaan studeren, omdat ze nog met hele andere dingen bezig zijn dan kunst en cultuur, omdat het eigenlijk toch wel een beetje een luxe is. Alle veranderingen, binnen organisaties, binnen het veld, moeten gestoeld zijn op professionaliteit. Er kunnen alleen dingen veranderen als zelforganisaties op basis van gelijkwaardigheid mee mogen doen.

Ik ben ieder jaar in de mode

Saban Ol is artistiek leider van theatergroep RAST te Amsterdam. Hij was zeventien jaar toen hij met zijn familie naar Nederland kwam. Hij heeft de regieopleiding in Amsterdam gedaan en is in 1989 afgestudeerd. RAST is een fusie van drie Turks/Koerdische theatergroepen, Loods, Tiyatro Kina en Stichting Turks Theater. Het nog op te richten gezelschap wil niet alleen een toneelgroep zijn, maar ook een productiehuis voor jonge theatermakers.

U heeft in Amsterdam de regieopleiding gedaan. Is er daar rekening mee gehouden dat u bekend bent met twee culturen?

Het enige probleem dat ik daar had, was een taalachterstand waardoor ik dingen iets minder snel begreep. Maar tegelijkertijd had ik ook een voorsprong op de andere leerlingen door mijn eigen interesse in literatuur. De selectie voor de regieopleiding is streng. Ik wil niet zeggen dat het ellebogenwerk is, maar je moet duidelijk maken wat je wil. En iedereen moet dat doen, of je nou wel of niet een taalachterstand hebt. Als ik tekortschoot, gebruikte ik gebarentaal. Die taalachterstand werd natuurlijk ook steeds minder, na een jaar begrijpt iedereen elkaar gewoon.

Waardoor laat u zich inspireren?

Ik sta daar eigenlijk nooit bij stil. Ik heb mezelf altijd gevraagd: wat kan ik en wat kan ik

doen met mijn kwaliteiten? Dan denk ik dat ik toch een soort brugfunctie heb (en dit constateer ik jaren later, hoor!) tussen de Turkse cultuur en de Nederlandse cultuur, waarvoor ik ging vertalen. Schrijven zat er altijd al in. Poëzie gaat automatisch in de Turkse taal. En als ik een toneelstuk schrijf, doe ik dat meestal op basis van improvisatie. Misschien is het omdat ik tekortschiet in de Nederlandse taal, dat ik dan leun op de improvisaties, maar dan schrijf ik meestal in het Nederlands.

En wat zijn belangrijke thema's in uw werk?

Als ik nu terugkijk is er een soort drieluik ontstaan over migratie en migranten. Mijn eerste stuk *Kakkerlakken* ging over illegale arbeiders, mijn tweede stuk ging over allochtonen, en het derde stuk gaat over de eerste jaren van de eerstegeneratiearbeiders, de jaren '65-'75. Daarna is het migrantendossier afgesloten voor mij. Ik beseft dat migratie net als oorlog een hele generatie tekent en dat het diepe sporen achterlaat. Pas jaren later ben je je bewust wat dat teweeg heeft gebracht en dan ga je het ook in een historisch perspectief zien. Ik was 17 toen ik hier naartoe kwam, dus ik was al behoorlijk gevormd en ineens ben je dan een soort tweederangsburger voor je gevoel. Je komt met allerlei nieuwe dingen in aanraking waardoor je hele gevoelsleven ondersteboven ligt.

**Poëzie gaat
automatisch in de
Turkse taal**

Dat proces dwingt migranten vaak om tot de basis van hun eigen persoonlijkheid terug te keren. Met de migratie zijn verhalen ontstaan. Je kan dat oosters noemen, maar dat gebeurt elke willekeurige persoon. Westerse elementen hebben te maken met mijn opleiding, qua vorm is dat nogal bepalend voor hoe ik dingen benader.

De basis is het menselijke gevoel, de menselijke waardigheid, menselijke gebeurtenissen, laten zien dat dat overal hetzelfde is. Ik heb ook een heel onderzoek gedaan naar een Poolse theatermaker, Kantor, die zijn individuele geschiedenis altijd mengt met een historisch perspectief. Maar de individuele geschiedenis staat bij hem voorop. Dat was een belangrijke inspiratiebron voor mij. Dus in plaats van in Turkije mijn wortels te zoeken, ben ik in Polen gaan zoeken. Je wortels zoeken helpt voor sommigen misschien, maar voor mij niet.

Zijn er knelpunten in de Turkse kunstwereld?

Tja, ik vind het moeilijk om daar een oordeel over te vellen. Door de economische omstandigheden zit men daar veel meer in het nauw. In Nederland, ook al heb je geen geld, kun je altijd ruimte vinden en een minimum aan geld krijgen. In Turkije is dat moeilijker. En er zijn te weinig invloeden van het huidige theater zoals dat zich in West-Europa manifesteert.

Vindt u dat Nederland daar een taak heeft liggen?

Ik vind van wel. Niet alleen Nederland, ook Duitsland door zijn grote Turkse en Koerdische gemeenschappen die daar leven. Turken gaan zelden naar voorstellingen van Nederlandse theatermakers. Ze komen wel naar onze voorstellingen. Of ik het nou in het Nederlands doe of in het Turks – meestal doe ik het in het Nederlands – dat maakt niet uit, ze komen. Wij hebben een gemengd publiek, al voor de multiculturele nota's verschenen waren. Ze komen omdat ze meer herkenning hebben. Er zou een soort driehoek

moeten komen tussen Turkije, Duitsland, en Nederland. Die lijn proberen we wel te vergroten.

RAST heeft de zogenaamde scholingsprojecten. Toen ik dat zag moest ik denken aan DNA, dat ook zoiets heeft opgezet. Zit dat niet heel erg in elkaars vaarwater?

In het begin had men dat gevoel, maar wij zijn een trapje lager. DNA heeft een vrij professionele cursus. Wij willen alleen maar een stimulans geven aan jongeren om te ontdekken wat theater is. Een collega van mij noemde dat ontwikkelingswerk, ik vind dat geen vies woord. Dat doen wij, ik kom zelf ook voort uit zo'n soort project. We hebben de eerste proef in Amsterdam-West gehad, een zogenaamd probleemgebied. Wij hebben daar drie workshops gehouden en er was een enorm enthousiasme onder jongeren. Nu is er een cursus ontstaan, we hebben twaalf cursisten en de workshops zijn met succes afgerond. Dan besef je dat we toch iets waardevols hebben gedaan.

Onze benaderingswijze is anders. Wij kijken niet naar de achtergrond en wie ze zijn. We zeggen: wat kunnen jullie? Wat heb je te bieden? En dat geeft een vrijheid aan die jongeren. Ze zijn vaak genoeg geconfronteerd met hun afkomst, door de media en sociaal-economische omstandigheden. Die achtergesteldheid, dat is al een stempel. Wij halen dat stempel weg en maken plaats voor vrij spel. Dat was de reden waarom die drie workshops zo succesvol waren, denk ik. Ik merk dat er ook een grote gedrevenheid is, juist door die achtergesteldheid, dat jongeren zoiets hebben van: ik moet mijn verhaal kwijt. Als je dat kunt stimuleren, dan heb je bereikt wat je wil.

Heeft u het idee dat er weinig migranten doorstromen naar toneelscholen?

Ik heb het idee dat er bij de acteursopleiding vanuit de Marokkaanse hoek wel een aantal acteurs zijn afgestudeerd, maar ik vind het wel weinig, ja. Zeker gezien de samenstelling van met name Amsterdam. In 2005 is 60 procent allochtoon. Wij hadden geen voorbeeld, wij zijn ons eigen voorbeeld, door schade en schande wijs geworden, of dat proberen we te zijn.

Wij hadden geen voorbeeld, wij zijn ons eigen voorbeeld

Een van onze doelstellingen zijn de uitwisselingsprojecten. Wij vinden de doorstroming van culturen heel belangrijk. We willen een werkelijke uitwisseling, op alle gebieden en op een gelijkwaardig niveau. Ik wil er begrip mee kweken, maar het is ook een culturele rijkdom. Het is goed voor het integratie- en assimilatieproces, natuurlijk, zo kijkt men daar wel tegenaan. Maar het is ook een werkelijke artistieke uitwisseling, het leven van migranten speelt zich niet alleen hier af, ze hebben ook wortels in Turkije en ze hebben ook recht om zulke dingen voorgeschoteld te krijgen. Ik ben niet doelbewust met de Turkse gemeenschap in Nederland bezig, ik zoek mijn individuele weg, maar ik ben me wel bewust van hun aanwezigheid.

Welke veranderingen heeft u in Nederland gezien in het Nederlandse kunstbeleid als het gaat om de rol van multiculturele of niet-westerse kunst?

Buitenlander, gastarbeider, migrant, multiculti, diversiteit; ik ben ieder jaar in de mode. Ik maakte al theater toen Van der Ploeg nog voor de klas stond. Hij heeft gewoon hardop gezegd wat allang aan de gang is. Het enige verschil is dat we nu structureel subsidie hebben gekregen. Om heel eerlijk te zijn heb ik me altijd weinig van die nota's aange-

trokken. Als je je elke keer gaat aanpassen aan wat de nota zegt, dan ga je je in allemaal bochten wringen om overeind te blijven. Als we geen structurele subsidie hadden gehad, dan was ik evengoed doorgedaan. Ik vind wel dat Van der Ploeg een aantal deuren geopend heeft. Kijk, als nieuwe Nederlanders geen faciliteiten en financiële mogelijkheden hebben dan ben je beperkt in je vrijheid, in je creativiteit en op den duur houdt het ook op. De armoede brengt ook een soort creativiteit, het is goed dat een kunstenaar lijdt, maar na twintig jaar lijden vinden wij ook dat het tijd wordt om zo'n luxueuze positie te krijgen. Dat we een kantoor hebben, dat we vooruit kunnen plannen. Wat ik wel vervelend vind, is dat een aantal gevestigde Nederlandse theatergezelschappen die veel invloed hebben gehad op de huidige generatie theatermakers zoals Maatschappij Discordia, De Appel, nu als gevolg van dit nieuwe beleid zijn verdwenen. Daar kan ik niks aan doen. Ik kan hooguit protesteren dat ze moeten blijven, maar ik ben ook blij met wat ik heb. En als ik dat niet had gekregen was er ook niemand geweest die had gezegd: zij hebben niks. Er moet gewoon meer geld en meer ruimte komen, maar dat blijft altijd hetzelfde.